

121

D E O D U C E
MEDITATIO SANCTÆ
EPISTOLÆ
INFESTO
EPIPHANIAS DOMINI,
Additis S. Patrum dictis, Quæstio

numq; aliquot decisione, ad uberiores textus, cum opus est,
explicationem, & Heterodoxorum refutationem.

QUAM

In Regia Aboënsi Academia.

P R E S I D E

DN. ÆSCHILLO PETRÆO,
S. S. Th. Doct. Profess. & Civitatis ejusdem Pastore.

Examinis subjicit, in Auditorio Majori, horis solitis

44 diem 19. Februarij, Anni 1653.

JOHANNES IOHANNIS COLLINUS
NYLANDUS.

Luthi. in expos. Evang. hujus diei.

Hoc primum est, quod DEUS etiam gentes ad regnum Christi vocat, & suam populam
facit, quamvis non circumcisæ, neq; legi ut Judæi subiecti essent. Ingens hoc be-
neficium est, neq; unquam Christianos pro eo ingratos esse convenit.

Lyra in hunc locum.

Divites & potentes huius seculi & gentes velociter ad fidem venientes: resolutis vinculis
iniquitatis animas suas Domino effuderunt: & revertentes de captivitate Diaboli de-
vanz conversationis, munus fidei quæ per aurum: & orationes munda, quæ per
Thus figurantur, Domino obtulerunt.

Aboæ, Impressa à Petro Wald/ acad. Typ. Anni 1653.

Sæ R.æ M.tis VIRIS & Servitoribus,

Nobilissimis atq; GENEROSISSIMIS DOMINIS,

DN. AXELIO Ståhlarm AXE-

LII F. De Grassbacka & Chrogen &c. *Pede-*
stris exercitus Chliarcho maximè strenuo.

DN. ERICO Ciustra/ De *Maisala*
& Cappelby &c. *Equitum Magistro fortissimo.*

U T E T

Reverendis, Venerabilibus ac Humanissimis VIRIS,

Dn. Henrico C. Sylvano,

Pastori in Bierno vigilantissimo, Affini suo etatem honorando

Dn. Abrahamo O. Germainen/

Pastori in Kyrkoslödti Attentissimo.

Dn. Martino J. Brennero,

Pastori in Espå solertissimo.]

N[on] E[st] C[on] N

Politissimo ac Præstantissimo Iuveni,

Dn. Johanni S. Forsenio Nylan-

do, Musarum in Regiâ Universitate Ab. Cultori peralliduo.

*DN. Mecænatibus, patronis, promotoribus, Fautoribus ac amicis optimè
de se meritis, ideoq; humili ac summo semper observantia cultu profe-
quendis. Hoc quicquid est Chartacei muneris in grati animi monu-
mentum debitæq; observantia documentum dedicat & consecrat*

J. COLLINUS Respondens.

MEDITATIO SANCTÆ
EPISTOLÆ
IN FESTO EPIPHANIAS
DOMINI.

In Sanctis & Summè Laudandæ Trinitatis, Patris, Alit,
& Spiritus Sancti nomine.

DOMINUS Pastor meus; Nihil mihi deerit.
In viretis herba facit me accubare, ad aquas tranquillas deducit me. Animam meam convertit: Deducit me in in semitis iustitia, propter nomen suum. Etsi ambulem in valle umbra mortis, non timebo malum, quoniam tu mecum es, virgatae & baculus tuus ipsa me consolantur. Psal. 23. v. 2. 3. 4. Quibus verbis indicat suam animositatem, & fiduciam & fortitudinem in Spiritu, inde, quod sciat se esse ovem Domini, quod inde ei nihil deficiat, quod ducatur in viridia pasqua, ad aquam dulcem, quod anima ejus reficiatur, quod ducatur in viam rectam, quod non timeat ambulans in valle tenebroso, cum innitatur baculo Domini, atq; in via facile consistit, ut in errorem non seducatur. Ita Apostolus S. Petrus nominat Christum Dominum nostrum pastorem animarum. 1. Pet. 2. Videtur interdum quod sine pastore ab errent oves Christi, sint in magno timore, terret oves lupus infernalis, terret & indies propria caro, cum periculum videns auxilium Dei non videt

tam propinquum; Videtur DEus etiam dormire & difficulter excitari. Verum non sic actum est de filiis Dei mox ostendit se pastorem, qui oves suas paternè visitabit, & pro misericordia vindicem certissimum se conspiciens dum præbebit, ut pro mærore exiguo ingens capiat gaudium. & causam habeant Deo tuo liberaliter gratias & laudes dicendi. Hoc ipsum etiam in hoc Textu, præsentis Festi Epiphaniæ diei Epistola docet.

O Remus etiam DEum ut hanc Epistolam ita meditari queamus, ut cedat in nominis Divini gloriam, nobis in augmentum & incrementum doctrinæ, & bonorum operum, in spem & fiduciam, & salutem in eternam beatitudinem: Dicamus igitur: Pater noster, &c.

TEXTUS Esaiæ 60.

Surge, illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: Super te autem orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo & reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, & vide, omnes isti qui congregati sunt, venerunt tibi. Filij tui de longe venient, & filie tue de latere surgent. Tunc videbis & afflues, & mirabitur ac dilatabitur cor tuum, quando conversa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi. Inundatio camerarum operiet te, dromedarij Median & Ephar. Omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domini annunciantes.

Allo

Alloquitur Propheta suos auditores tanquam unum hominem jubet surgere, quandoquidem lux eis veniat, & super eum gloria Domini oriatur. Alios populos obscurat caligo, & tenebrae operiunt terram eorum, Dominus vero oritur, & gloria ejus apparet super eum. Facit mentionem gentium quod illi etiam in hoc lumine tam magna ambulatura sint. Deinde indicat quae gentes ambulatura in hoc lumine cum Ecclesia Judaica. Jubet Ecclesiam Judaicam oculos attollere & circumspicere, quod magna copia se ei adjungat, Filij ejus venient peregrini, filiae juxta educabuntur. Tum inquit, videbit Ecclesia gaudium, & erumpet se, & cor ejus mirabitur & dilatabit se videns magnam illam multitudinem, apud mare convertentem se ad illam, & potentiam gentium venientem ad illam. Multi Cameli cooperient, inquit, terram, Veredarii ex Midia & Ephra venturi, omnes de Saba vecturi aurum & thus, annunciaturi laudem Domini. Admonemur praeccepti secundi, ut nomen Domini laudemus & celebremus, quod Deus voluerit etiam gentes, quales nos quoque fuimus, ad lucem Evangelij clementer vocare. Confirmatur Articulus fidei de Ecclesia & communiione sanctorum, ex gentibus & Judaeis. Excitamur ad orandum, Adveniat regnum tuum.

P A R T E S D U A E.

I. De Ecclesia prerogativis & privilegijs praegentibus.

II. De gentium conversione & aggregatione ad Ecclesiam.

Atq; hæ sunt istæ Partes, quas hæc vice breviter & simpliciter tractare constituimus: *Omnipotens & æternus DEus, Pater noster cælestis dilectissimus, nobis omnibus benedicat, cunctaq; utiliter & fructuose cedere faciat.*

P R I M A P A R S.

In qua meditamur:

I. Quis loquatur & dicat:

Surge & illuminare &c. Hoc indicatur in capite præcedente proximo, ubi sic scribit Propheta: *Habitantibus in Zion veniet Salvator, & illis qui se convertunt à peccatis in Jacob, dicit Dominus. Et ego facio fœdus tecum, inquit Dominus: Spiritus meus qui est tecum, & verba quæ ego posui in ore tuo, non recedent ab ore tuo, neq; ab ore seminis tui, & nepotum ore, dicit Dominus ex hoc & usq; in seculum.* Undè apparet DEum etiam in hoc Textu hujus exemplo loqui sicut in præcedentibus verbis cap. 59. DEus itaq; est qui sermonem hic instituit ac dicit. *Surge, illumina-re, lux tua ænit, & gloria Domini oritur super te.* Scribit itaq; Propheta DEum sic loqvutum.

L. C. I. Scriptura Sacra superat dignitate & excellentiâ omnes alios libros. Conciliat autem ei ut Lutherus loquitur, dignitatem & authoritatem, quod toties hic repetatur, dixit DEus, dixit Dominus. Hæc loquendi formula in alijs libris non extat, nisi in libris ex Sacris Biblijs excerptis. Noverimus itaq; S. Biblia devote religiosq; tractanda, tanquam thesaurum incomparabi-

parabilem quovis auro & gemmis prætiōsiorem. Verè
Scriptura Margarita est, quæ omnibus alijs Margaritis e-
tiam præferenda. Et quia exiguo ære comparari que-
ant Sacri illi libri, propter copiam, quam, illorum habe-
rimus, nemo itaq; tam sordidus sit, & servus Mammonæ,
ut nolit sibi eos comparare. Verè illi indigni sunt qui-
bus hoc beneficium à Deo contigit, ut S. Biblia posside-
ant, qui ea tanti non faciunt, ut pro ijs emendis parvam
pecuniam exponant. Tales Mammonæ servi, verè
sunt canes, quibus Sacrum non dandum, porci immundi
& talibus Margaritis indigni. Hi se ipsos privant tanto
Thesaurō, etiam se ipsos puniunt. Et illjs metuendum,
ne aliquando ob contemptum oblatae occasionis habendi
Dei verbum ab irato Deo dicatur: Pecunia tua sit tecum
in perditione, sicut Petrus dicebat Simoni Mago.

L. C. 2. Quod si Deus in Scriptura loquitur,
utiq; omnium interest scire quid loquatur. Nihil n. eorū
quæ ad salutem spectat DEUS occulta haberi vult, sed
vult ea omnibus revelari. Quod si verum, utiq; & Scri-
pturam suam DEUS, per quam loquitur, omnibus vult
proponi, ab omnibus audiri, legi, qui legere eam possunt.
Quare absurdè faciunt, & stultè, & contra mentem Dei,
qui arcent Laicos a Scripturæ S. lectione, & ea solis Cle-
ricis legenda perhibent. Ducuntur autem his rationibus:
In Scriptura S. sunt multa obscura, Ergò non legenda.
Sed non est Scriptura in totum obscura, non in omnibus
libris & textibus, sed in quibusdam. Legantur itaq;
elara & perspicua, illustrantur etiam obscuriora clariori-
bus. Dicunt: *Scriptura S. lapsus horrendos &*
peccata Sanctorum recitat, quæ dum audit simplex
scanz.

Scandalizatur. Sed cogitemus causam recitationis harum Historiarum, vtz. non hanc esse, ut imitemur illorum malefacta, sed ut videamus illorum poenitentiam, quàm acerbè desseverint sua peccata, & veram poenitentiam egerint. Et quàm pronus fuerit DEUS ad condonandum poenitentibus, etiam gravissima peccata. Apostolus S Paulus, aliquoties refert suum peccatum, persecutionem vtz. Ecclesiæ quod omnium gravissimum, dicit etiam, ut per hoc innotescat admirabilis Dei gratia erga poenitentes peccatores, & sic argumentatur: Si DEUS Paulo persecutori Ecclesiæ, ut lupo rapacissimè ignovit, & condonavit suum peccatum seu persecutionem, utiq; alijs condonat leviùs vel æq; grave aliquod peccatum. Videt itaq; Ecclesia Dei quod nihil incommodi accidit, & damni, propter lectionem Scripturæ S. sed potius plurimùm comodi & utilitatis. Audiamus vocem Christi: Scrutamini Scripturas. Omnis scriptura utilis, inquit Apostolus. Hanc ergò Christi & Apostolicam vocem, pluri faciamus, quàm Pontificiorum non fundatas in verbo Dei rationes, contra S. Sacræ lectionem.

II. Cum quo loquatur. Non loquitur ad Prophetam Esaiam, qui describit hunc Dei sermonem, sed cum sua ecclesia loquitur Dominus, *Surge, illumina te, lux tua venit, & gloria Domini oritur super te.* Alloquitur itaq; Deus Ecclesiam suam & quemvis in Ecclesia fidelem auditorem.

L. C. In magno est apud Deum Ecclesia honore, dignatur enim DEUS eam suo alloquio. David optat ut audiat quid DEUS loquatur. Si rex aliquis vilis-

lissimum subditum alloquitur, & quidem clementer & gratiosè, ut hic facit, utiq; miser subditus gloriæ & honorihoc sibi vertit. Abraham admissus ad colloquium cum Deo, indignitatem suam profitetur, & Dei bonitatem fatetur, qui eum suo colloquio dignare voluerit. Gaudeamus itaq; quod sumus Ecclesiæ Dei cives & Sanctorum concives. David etiam indè lætatur, Psal: 122. dicens: *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Stantes sunt pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Hierusalem adificatur ut civitas, cobabitatio ejus simul est. Illic ascendunt tribus, tribus Dei, testimonium Israelis, ut confiteantur nomini Domini. Quoniam illic stant, vel sedent solia ad judicandum, solia domus David. Rogate pacem Hierosolyma: tranquilli sunt, qui diligunt te. Sit tranquillitas in munitione tua; Salus intra mœnia tua, propter fratres meos & vicinos meos loquar cum pace in te. Propter domum Domini Dei nostri quero commodum tuum.* Davidis desiderium esse in Ecclesia Dei exponit Psal: 27. v. 4. & 84. per totum Psalmum.

III. Quid loquatur DEUS.

Imperat DEUS Ecclesiæ ut surgat & illuminetur. h. est, ut in adventum Messiaë attendat, & magnam lucem quæ adferat cum mundi Messiaë, & quæ gloria oriatur super eam. Verisimile est quod respexerit I. Eus ad nativitatem Messiaë, in quâ apparuit de coelo magna lux, pastoribus in Bethlehém gregem suum pascentibus. Apparuit gloria Dei, cum magno exercitu Angelorum

canentium, *Gloria in Excelsis Deo, & in terra pax
hominibus bonæ voluntatis.* Et ad illam stellam,
quæ apparuit in adventu Magorum ex oriente Hiero-
solyman, duxit eos miraculoſe Hieroſolyman, ubi v.
ibi comorantibus diſparuit, inde v. egreſſus iterum appa-
ruit, & eos Bethlehemum deducit, ſupra domum in quâ
Salvator jacebat quieſcens, quem intrantes Magi domum
invenerunt. Hoc in Eccleſia contingebat, atq; ma-
gna Eccleſiæ dignitas magna illarum regionum di-
gnitas, præ illis in quibus Eccleſia Dei non eſt. Illæ re-
giones & terræ in tenebris ſedent, & habitatores tenebris
teguntur & occulantur, caligine involvuntur & umbra
mortis, Et poſtremo in tenebras exteriores præcipitatur.

L. C. In Eccleſia lux eſt, illa illuminatur,
illius lux venit, ſuper illam gloria Domini orta. Alias
verò regiones deficientes verbo Dei operiunt tenebræ,
illi populi in caligine ſedent, qui deſtituuntur verbo Dei
cultu. Tales deſcribuntur ab Apoſtolo Eph. 2. v. 3. 2. 3.
ſeq; ad 13. Hic mox deſcribit ſtatum Eccleſiæ ſciliet
& optatum, & explicat dilucidè, quæ ſit lux & illumina-
tio Eccleſiæ v. 13. ſeq. uſq; ad finem capitis. Idem de
luce Eccleſiæ proponit Apoſtoloſ Ephes. 1. v. 3. per to-
tum caput.

SECUNDA PARS.

In Priori Parte vidimus Eccleſiæ felicitate non ſim-
pliciter conſideratam. In hac Altera Parte conſe-
deranda eſt aggregatio gentium ad Eccleſiam, & illi-
us incrementum.

In quâ meditamur:

Pri-

I. Primum genus hominum

Ecclesie aggregandorum. Hoc genus hominum vocatur GENTES. Occurrit hæc distinctio in Scriptura V. & N. T. sæpius, quod alij in mundo homines sint, qui vocantur gentes. Populus destitutus privilegij Ecclesie, sicut hic populus describitur, Psal. 147. v. 12. seq. ad finem.

L. C. Miser est conditio gentium ante conversionem eorum ad lucem Evangelij. Quare cum & nostri aliquando fuerint gentes ad muta simulachra dicebantur, jam conversi ad Ecclesie splendorem lætemur & exulemus cum Zacharia, Luc. 1. *Laudandus Dominus DEUS Israel, quia visitavit & fecit redemptionem populo suo. Et crexit cornu salutaris in domo David pueri sui: Sicut loquutus est per os Sanctorum, qui a seculo fuerunt, Prophetarum suorum: Forte ut servaremur ab inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos: Ut uteretur misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. Præstaretque juramentum quod juravit ad Abraham patrem nostrum, ac daret nobis: Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, servaremus ipsi, cum sanctitate & justitia coram ipso cunctis diebus vite nostre. &c.*

II. Alterum genus hominum

quod Ecclesie aggregandum. Alterum genus constituunt REGES. Reges, inquit DEUS, ambulabunt

in splendore sui. Reges sunt capita populi principales & primarij, in quavis regione & terra à Deo euecti ad hanc dignitatem. Uti dicitur Psal: 82. per totum Psalmum, vocantur illic Dij. De illorum eminentia & dignitate loquitur Apostolus Rom. 13. volens ut omnes omnino sint eis subjecti. Item Apostolus Petrus 1. Pet. 2. Quamvis verò sint in tanta dignitate, non tamen sunt melioris conditionis, quoad animam & spiritualia bona, salutem & vitam æternam, quàm alij homines non regenerati. Sors & conditio eorum est misera, se ipsos ad æternam felicitatem promoveri non possunt, sunt captivi in umbra mortis, in vinculis æternæ damnationis, donec aspiciunt lucem Evangelij, & per Spiritum Sanctum vocantur ad Christum.

L. C. Nullus est in Ecclesiâ hominum status, siue summi sint, siue medij, siue infimi, qui non opus habent gratia Dei, merito Chridi, Spiritus Sancti efficacîa & operatione, ut convertantur ad viam veritatis, prosperitatis & salutis. Est etiam Ecclesiæ magno ornamento & decori, dum Reges pij sunt, amant verbum Dei operam dant promovendi in suis regnis regnum Christi, non insurgunt contra Christum, non consulant contra Dominum & unctum ejus, non tentant dirumpere vincula doctrinæ salutaris, non nituntur proficere à se iugum ejus, sinunt se erudiri & castigari à Deo, seruiunt Deo cum timore & exultant cum tremore, osculantur filium. De quibus omnibus piorum regum proprietatibus agit Psalm: 2. Tales pij reges etiam describuntur, Esai: 49. 7. v. 23. Tales pios Reges & Reginas in longo tempore, Patria nostra dilectissima, cum gaudio (utinam omnes intelligamus hanc Dei erga nos benignitatem) habuit, & adhuc habet.

III. Tertium genus hominum,

quod constituunt filij & filia. *Attolle oculos tuos,* inquit DEUS ad Ecclesiam, *& circumspice, hi omnes congregati venient ad te, filij tui peregrè venient, & filia tua ad latus educabuntur.* Per filios peregrè venientes, intelliguntur populi remotius habitantes ab Ecclesia, per filias populi propius degentes. Sicut parentes filios suos peregrinari faciunt, & in distitas regiones ire, filias verò ut plurimum domi, vel in vicinia educari curant. Ita hic per similitudinem quandam, populi eminè habitantes, Ecclesie tamen aggregandi, filij vocantur, viciniore verò filia. Vocantur verò hi populi filij & filia, tum quia ex utroq; sexu homines adjungerent se Ecclesie tam feminae quam viri. Sicuti Regina Arabiae, venit ad Salomonem ut audiret ejus sapientiam. Sic etiam multae pia mulieres, Christum sequuta serviebant ei ex suis facultatibus, ut conciones ejus audirent. Dicuntur etiam filij & filia, propter amorem quo complecterentur Ecclesiam populi qui se ei aggregant, quem amorem declaratori erant plurimorum numerum oblationibus. Sicut hoc explicatur in hoc Textu in his verbis: *Tum erumpens vias tua voluptatem, mirabitur cor tuum & dilatabit se, cum magnum illud agmen apud mare convertit se ad te, & potestas gentium veniet ad te. Multi Cameli operient te, Dromedarii de Media & Epba, ex Suba omnes venient, aurum & thus vehent, & nomen Domini annuntiabunt.* Hæc verba simpliciter sic in-

elligantur.: Ex varijs regionibus propinquieribus & remotioribus, fiet magnus concursus populi, qui advenient adferentes etiam munera in Camelis & equis, adferent aurum & thus, impendent hoc in sustentationem cultus divini, in usum etiam pauperum Ecclesiae. Libenter hoc facient in Dei gloriam, & læti, quod ad celeste hoc Evangelij convivium admissi sunt. Praedicat itaq; his verbis idem quod Iacobus praedixit futurum tempore Melliae, Genesi 49. *Erit illi congregatio populorum.* Hæc prædictio impleta tempore prædicationis Apostolorum.

L. C. Ecclesia dicitur quidem pusillus grex, dicuntur multi vocati, pauci electi. Interim per totum mundum, dispensat Deus sibi homines 7000. multa millia, ubi nullus putabatur syncerus Dei cultor superesse. Sicuti tempore Eliæ talis facies Ecclesia apparuit. Et in Apocalypsi scribitur, quod postquam tot millia ex omnibus tribubus duodecim essent signata, tandem viderit Johannes cœtum magnum, quem nec numero numerare potuit. Apoc: 7. Est itaq; Articulus fidei, quod sit Ecclesia Sanctorum communio per totum mundum.

IV. Advenientis multitudinis munera & dona. *Camelorum multitudo, inquit DEUS, cooperiet te, Dromedarij de Media & Epba, ex Saba omnes venient aurum & thus revent, & nomen Domini annuntiabunt.*

L. C. I. Inter alios bonos motus, quos S. Sanctus operatur in conversione hominum, est etiam liberalitas erga ministros verbi & pauperes. Sicuti videtur in hoc populo ex varijs gentibus converso ad
Chri-

Christum. Sic in hodierno Evangelio, historia Ma-
gorum ostendit (de quibus verò hic Textus non agit, si-
quidem illi non ex Saba, quæ ad meridiem Judææ erat
fita; Sed ex Persia quæ Judæis erat orientalis, vene-
runt.) quod illi obtulerint Christo aurum, Linc & Myr-
rham, quibus bonis Christus cum suis parentibus pro vi-
atico frueretur. Ad hanc liberalitatem sæpius in Scri-
pturis incitatur. Et DEus diligit hilarem datorem.
Et Christus in descriptione Extremi judicii opera charis-
tatis maximo opere commendat. Esurivi & cibastis
me, &c. Matth. 25. Et Christus inquit: Beati miseri-
cordes, quoniam misericordiam consequentur. E-
contrario verò, inhumanitas, duritia, & crudelitas in e-
genos damnabitur & vituperabitur. Et DEus præci-
puit curam vulniferi ministri verbi, pupillarum,
viduarum & peregrinorum, Deut. 14. v. ult.

L. C. 2. Peculiarem lætitiã in dè caput Ec-
clesia quando multi se ei associant. Cum peccatores
agunt poenitentiam est gaudium in cœlis cum omnibus
S. Angelis, Luc. 15. Fili; prodigi pater in ulnas accipit pe-
nitentem & deprecantem filium, dat novas vestes, an-
nulũ imponit, convivium parat. Pastor bonus ovem
perditam inventam cum gaudio domũ reportat, invitans
vicinos ad gaudendũ secum. Mulier drachmam perdi-
tam similiter cum gaudio recipit, & vicinas ad cong-
dendum invitat. Coram te, inquit Propheta Elias,
gaudebunt sicut in Messie, sicut in distributione spolio-
rum Esa. 9. Tale gaudium Ecclesia describitur Esa. 49.
4. seq. 13. Angeli quoq; lætantur cum Ecclesia ob illius
prosperum successum, quoniam est cum membra illius
vera multiplicantur. Canunt Angeli Luc. 2. Gloria in
excelsis D E O in terra pax hominibus bona voluntas. Angelus dixit pasto-
ribus annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.

Domine DEus Pater celestis excita in nobis per Spiritum S.
 tuum verum gaudium, ob lucem in mundum venientem
 filium tuum I. Christum, illuminantem omnem hominem ven-
 entem in hunc mundum. Ut ducti hac luce per vallem tene-
 brosam mortem quam fortiter ambulemus, & in aeterna vita
 & vigilemus. Per Dominum nostrum IESUM C. qui tecum vivit
 & regnat cum S. Sancto DEus in secula benedictus.

Ut simus sicut oliva virens in domo Dei, confidamus benignitati Dei
 in seculum & seculum. Celebremus te in seculum quod feceris hae
 expectantibus nomen tuum quia bonum coram eis quos benignitate pers-
 sequeris, Psalmo 52. v. 12. 11.

Q U A E S T I O N E S.

AN hic Textus agat de prosperitate Iudeorum re-
 deuntium de Babylon? Resp. Lyra. Hoc non videtur
 verum, quonia illi nunquam fuerunt in tanta prosperi-
 tate ut prius: Imò quali omnia quae dicuntur hic non
 possunt exp. ni de ipsis nisi valde extortè: quia dicitur
 hic: Mirabitur & dilatabitur cor tuum. Quando con-
 versa fuerit ad te multitudo maris: Fortitudo gentium
 venerit tibi: Licet enim aliqui gentilitate relicta ei ad-
 haerunt: tamen fuerunt pauci, & parva reputationis
 & virtutis. Implenda igitur sunt temporalitèr in ad-
 ventu Messiae.

2. An verba Prophet. & omnes de Saba venient, aurum
 & thus deferentes, etiam de Magis ad Christum venientibus
 intelligenda? Resp. Neg. Saba enim fuit Hierosoly-
 miranis ad meridiem, at hi non dicuntur venire à meri-
 die, sed ab oriente, Ergò ex Persia fuerunt Magi
 illi, quae Iudaeis orientalis est. Vide Quaestio-
 nem 1. in Evangelio huius diei.